

מניעה והדברה של חדקונית הדקל האדומה (*Rhynchophorus ferrugineus*) בעצי דקל בנוי

אופיר אטינגר, מדריך הגנת הצומח, שה"מ

[מבוסס על תמונות ומידע מאת שמעון ביטון]

חדקונית הדקל האדומה מסבה נזקים למינים רבים של דקלים, הן באזור העירוני והן בסביבה הכפרית. מהידוע עד כה עולה כי התמר הקנרי (*Phoenix canariensis*) והתמר המצוי הם המינים הפגיעים ביותר, ולכן עיקר פעולות ההדברה מכוונות למינים אלו.

בתמר הקנרי החדקונית תוקפת דרך הלולב, בעוד שבתמר המצוי היא חודרת לחלקי התחתונים של העץ: למקום חיבור החוטרים, לפצעים בגזע ועוד.

הדברת החדקונית בתמר מצוי בנוי, שונה מזו שתיעשה במטעים של מין זה, המיועדים למאכל, אך בכל מקרה, לאחר איסוף פירות התמר, יש לבדוק שאריות בשני המינים.

בשנים האחרונות נערכים ניסויים הבודקים שימוש בחומרים ידידותיים כנגד החדקונית. חלק מהחומרים הללו נמצאים עדיין בהליכי רישוי, כמו פטריות אנטמופוטוגניות; וחלק מהם כבר מצויים בשימוש, כמו נמטודות תוקפות חרקים. שיטות אלה מהוות אמצעי חשוב להתמודדות עם החדקונית, גם מהיבט של הפחתת החשיפה של האדם לחומרי הדברה.

לעצי דקל רבים נגרם נזק גם מקרנפית התמר (*Oryctes agamemnon*) הפוצעת את הגזע. לעתים מבחינים בשני המזיקים הללו בעץ אחד, ולעתים הוא נתקף רק על ידי מזיק אחד. להלן צילומים של שתי החיפושיות, אשר יסייעו לזיהוין.

חדקונית הדקל האדומה (הזחל חסר רגליים)

קרנפית התמר (הזחל בעל רגליים)

להלן מופיע פירוט הטיפולים שניתן לבצע כנגד חדקונית הדקל האדומה, ואופן יישומם בתמר הקנרי ובתמר המצוי.

תמר קנרי: הפגיעה בקודקוד העץ

הגמעה לקודקוד העץ מדי 3 חודשים במהלך השנה כולה.

מגמיעים קונפיידור או קוהינור בריכוז של 0.2% + קרטה מקס בריכוז 0.3%; בנפח תרסיס של 10 ליטר כטיפול מניעה, ובנפח תרסיס של כ-20 ליטר לעץ נגוע. אין ליישם לאחר אירוע גשם, כאשר הגזע רווי במים ואינו קולט את החומרים הנ"ל. ניתן לרסס גם טוטם, איפון ומוספילן בנפח תרסיס של 10 ליטר כטיפול מניעה, ובנפח תרסיס של כ-20 ליטר לעץ נגוע. לתכשיר טוטם אין להוסיף "קרטה מקס".

הזרקות גזע של אקטרה אחת לחודשיים

התכשיר אקטרה מורשה להדברת חדקונית הדקל באמצעות 'דיקלון', כלהלן: מבצעים שלושה קידוחים בגובה 0.5-1 מטר מהקרע בזווית של 45%. קוטר הקדח הוא 8 מ"מ, ועומקו 30 ס"מ בערך. מנת התמיסה לעץ היא 38 סמ"ק, והיא מכילה 12 סמ"ק אקטרה ו-26 סמ"ק מים. את התמיסה יש לחלק לשלושת הקידוחים במנה של 12-13 סמ"ק לקידוח. כדי להימנע מקידוחים רבים בגזע, מומלץ להשתמש בצינורית פלסטיק קשיחה בעלת אטם, המוחדרת דרך קבע לקדח לשמירת צינורות ההובלה פתוחים להזרקה הבאה. בדקל נגוע, בנוסף להזרקות, יינתן ריסוס חד-פעמי כמתואר בסעיף שלעיל.

תמר מצוי: הפגיעה בגזע, בחוטרים ומתחת לקודקוד הדקל

הגמעת מניעה לקודקוד העץ ולחוטרים מדי 3 חודשים במהלך השנה כולה.

מגמיעים טוטם או קונפידור על קודקוד הדקל ועל החוטרים בריכוז של 0.2% עד הרטבה מלאה (10-15 ליטר מים).

כאשר העץ נושא פרי, מומלץ להגמיע את התכשיר לקודקוד הדקל, ולא לרסס על האשכולות, מחשש לשאריות חומרי הדברה בפרי.

התכשיר נמה-סטאר (נמטודות אנטמופוטוגניות) מורשה לשימוש כנגד החדקונית. מיישמים תכשיר זה בהתאם להנחיות המופיעות בתווית, באמצעות קילוח הכתר, הגזע ובסיס העץ ב- 25 ליטר מים לעץ.

כמו כן, ישנה רגישות מסוימת לחדקונית גם בדקלי וושינגטוניה (וושינגטוניה חסונה - בעיקר בקודקוד; וושינגטוניה חסונה חוטית - בגזע) ובעצי סייגרוס (קוקוס), אך היא מתונה יותר מרגישותם של התמר הקברי והתמר המצוי.

קיימים בשוק חיישנים לגילוי מוקדם של החדקונית ומלכודות לניטורה. הללו יכולים לשמש כאמצעי עזר לזיהוי המוקדם של המזיק ולמניעת התפשטותו, וכן להפחתת מספר הטיפולים הנדרשים.

הזרקות גזע אחת לחודשיים במשך כל השנה (כולל בעונת החורף)

התכשיר אקטרה קיבל רישוי להזרקות גזע בדקלים בגן הנוי. יישומו יתבצע באמצעות יצירת שני קידוחים בגובה 0.5-1 מטר מהקרקה בזווית של 45%. קוטר הקדח הוא 8 מ"מ, ועומקו - 30 ס"מ בערך. מנת התמיסה לעץ היא 25 סמ"ק, והיא כוללת 7.5 סמ"ק אקטרה ו-17.5 סמ"ק מים. המנה תחולק לשני הקידוחים בכמות של 12-13 סמ"ק תמיסה לכל קדח.

כדי להימנע מקידוחים רבים בגזע, מומלץ להשתמש בצינורית פלסטיק קשיחה בעלת אטם, המוחדרת דרך קבע לקדח לשמירת צינורות ההובלה פתוחים להזרקה הבאה.

אם נראים בדקל סימני נגיעות, בנוסף להזרקות לגזע, יינתנו גם טיפולי ההגמעה והריסוס המתוארים לעיל.

יש להקפיד על כך שאת הטיפול יבצע אדם המיומן בעבודה עם חומרי הדברה. בעצים הגבוהים מ-4 מטרים, שבהם ניתן טיפול לכותרת העץ, מומלץ לפנות למדברים המצוידים במוט טלסקופי המאפשר טיפול בטוח ויעיל לקודקודי הדקלים. להבטחת יעילות ההדברה חשוב להקפיד על חלוקת החומר בין שלושה מקומות לפחות באזור הקודקוד. בעצי תמר מצוי בעלי חוטרים יש לרסס את החוטרים עד כדי הרטבה מלאה ונגירה, באותם המיננים. ניתן חוטרים ייעשה רק אם הפעולה הזו הכרחית ובעונת החורף בלבד.

גיזום

יש להימנע ככל האפשר מגיזום כפות או מניתוק חוטרים מעצי דקל, כיוון שהחדקונית נמשכות לעצים גזומים. אם בכל זאת נדרש גיזום, מיד לאחר ביצועו יש לטפל בתכשירים שהוזכרו באחת האפשרויות שלעיל, וכן למרוח את החתכים במשחת גיזום, כדי למנוע מהחדקונית להימשך לעצים עם פצעי גיזום. במקרה שגוזמים כפות תמר, **מומלץ לעשות זאת בחודשים דצמבר-פברואר ולגזום רק כפות יבשות**. גיזום כפות בכל מועד אחר דורש מיד לאחריו ריסוס על פצעי הגיזום בתכשירים שהוזכרו באחת מהאפשרויות שלעיל.

אם מסירים חוטרים, יש לרסס באותם המיננים את האזור שממנו הם הוסרו ולמרוח משחת גיזום.

הצבת מלכודות אינן מהוות תחליף לטיפול בתכשירי הדברה, אלא מטרתן ללכוד את הפרטים הבוגרים הנפוצים למרחקים ולשמש להערכת צפיפות האוכלוסייה של החדקונית בסביבה.

כריתת העץ

כריתת עץ תמר מחויבת ברישיון כריתה. לקבלת רישיון כזה יש לפנות לפקיד היערות האזורי ברשות המקומית. המען לפניית לפקיד היערות מופיע באינטרנט באתר יחידת פקיד היערות שבמשרד החקלאות: https://www.moag.gov.il/yhidotmisrad/forest_commissioner/Pages/default.aspx או בטלפון: 03-9485816.

לפני הכריתה יש לעטוף ברשת 50 מש. יש לטפל בהגמעות ובהזרקות כאמור לעיל, ולוודא שהעץ עטוף ברשת. כעבור שבועיים ניתן לבצע את הכריתה (כמובן, לאחר קבלת רישיון) ולהוביל את הגדם לאתר לאיסוף גזם. שם יש לפרוס את העץ לפרוסות בגודל המתאים לשרפה. בפעולות אלה יש להקפיד הקפדה יתרה על כך שלא יפלו גלמים או חדקוניות בוגרות מהעצים או מחלקי העצים בין אזור הנפילה לאזור הטיפול (ריסוק או שרפה). אישורי שרפה ניתנים במחוזות השונים של משרד החקלאות.

תודות לשמעון ביטון, ליעל הזה מהשירותים להגנת הצומח, וליוסי בן שחר - על תרומתם בהבאת הדברים לכדי המלצות לטיפול כנגד החדקונית.

האמור לעיל הינו בגדר עצה מקצועית בלבד ואינו מהווה חוות דעת מומחה לצורך הצגה כראיה בהליך משפטי. על מקבל העצה לנהוג מנהג זהירות, ושימוש או הסתמכות על המידע המופיע לעיל הינו באחריות מקבל העצה בלבד.

אין להעתיק, להפיץ או להשתמש במסמך זה או בחלקים ממנו לצורך הליך משפטי כלשהו, ללא אישור מראש ובכתב של החתום.

